

Faşizm, Bilim ve Çatışmacı Zihniyet: Huntington, Lewis ve Batının Bitmeyen Düşmanları

Birol Akgün*

12 Eylül'ün ünlü paşası Kenan Evren anlarında, bizi darbe yapmaya siviller ikna etti diyordu. 1960 darbesine meşruluk fetvası verenler de anlı şanlı hukuk ve siyaset profesörleriydi. 28 Şubat sürecinin alacakaranlık sokağında demokrasinin iğdiş edilişini alkışlarla seyredenler ve gazetelerde övgü dolu manşet atanlar da bu ülkenin okumuş yazmış kesimiydi. Hitler'i iktidara taşıyanlar da Göbbels gibi propaganda ve ikna sanatının kitabını yazmış olan sözde aydın bilim adamlarıydı. Komünist devrimin yıldönümlerinde kızıl orduyu alkışlayan üniversite hocaları yok muydu? Faşizm bir siyasal ideoloji olarak 20. yüzyılın ilk yarısında yükseldi ve bir savaşla son buldu. Ama faşizmin temelini oluşturan otoriter zihniyet her zaman olduğu gibi günümüzde de devam ediyor. Yalnızca siyasetçiler değil; otoriter siyasete yön veren düşünür ve akademisyenler de ne yazık ki ulusal ve uluslararası alanda hiç eksik değil. Amacımız burada bazı ünlü yazarların yazdıklarından yola çıkarak, otoriter zihniyet okumalarına kısa bir katkı yapmaktır.

* Doç. Dr., Selçuk Üniv., İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.

Bilim adamının amacı teorinin yol göstericiliğinde, inceleme konusu olayları nesnel olarak gözlemlemek, analiz etmek ve sonuçları tartışmaktır. Ancak bazen bilimsel sonuçlar ya da bilimin ürettiği teknoloji tehlikeli bir silaha da dönüşebiliyor. Klasik örnek, nükleer fizik uzmanları için bir bilimsel uğraş olan nükleer füzyon olayı, zafere susayan devlet adamları ya da askerler için savaşta zafer kazandıracak ölümcül bir atom bombasına dönüşmesidir. Sosyal bilimciler için de böyle. Masum bir analiz ve akıl yürütme, bazen tehlikeli bir ideolojik silaha ya da toplumu çatışmaya sürükleyen aşırılıklara dönüşebiliyor. Emperyalizm, hegemonik istikrar teorisi ya da aryan ırkının üstünlüğü tezleri gibi. Son zamanlarda yazdığı her yazısı dikkatle okunan ve geniş kitleler üzerinde etkili olan sosyal bilimcilerin başında ise Samuel Huntington geliyor. Son yazısında ABD için gösterdiği en yakın tehdit kaynağı ise Hispanikler.

Bazılarınca o bir kahin ya da komplocu; diğerlerine göre ise şeytanın gönüllü avukatlarından birisi; başkalarına göre ise kendi

neslinin en etkili uluslararası ilişkiler uzmanı ve ABD dış politikasını şekillendiren önemli bir siyasal stratejist. Aslından sadece, uluslar arası ilişkiler alanında değil; karşılaştırmalı siyaset bilimi çalışmalarıyla da akademik camiada iyi tanınan, bol bol atıfta bulunulan bir akademisyen. Bir yazarın dediği gibi, eğer ekonomi alanında olduğu gibi siyaset bilimi alanında bir Nobel ödülü verilseydi, şüphesiz Huntington bu ödülün ilk sahiplerinden biri olurdu.

Pek çok kişi onun adını, soğuk savaş sonrası dönemde dünya sisteminin nasıl bir yapıya doğru evrileceği konusunda belirsizliklerin yaşandığı 1990'larda yazdığı "Clash of Civilizations" (*Medeniyetler Çatışması*) kitabıyla duydu. Tez ilgi çekiciydi, çünkü kurulmakta olan yeni dünya düzeninin insanlığa barış değil; kaynağı oldukça farklı çatışmalar ve savaşlar getireceğini söylüyordu.

Buna göre, yeni dönemde çatışmaların temel nedeni ne öncelikle ideolojik ne de ekonomik olacak; bunun yerine "Medeniyetler Çatışması" global politikaları etkisi altına alacaktı. Bunun altında yatan varsayım ise, medeniyetler arasında köklü farklılıkların olduğu ve artan küreselleşme ve iletişimin farklı medeniyetlere ait olan bireylerde medeniyet bilincini açığa çıkartacağı iddiasıydı. Çünkü Huntington'a göre, modern dünyadaki milli kimliğin en güçlü tanımlayıcı birimi olan "ulus devlet" gittikçe zayıflamaktaydı. Böylece gelecekteki dünya, büyük ölçüde yedi veya sekiz medeniyetin (Batı, Konfüçiyen Çin, Japon, Hindu, İslam, Slav-Ortodoks, Latin Amerika ve Afrika medeniyetleridir) kendi aralarındaki rekabetçi ilişkileriyle şekillenecekti. Huntington'un kendi ifadesiyle mücadele, en ileri medeniyete sahip olan "Batı" ile dünyanın geri kalan (*west versus rest of the world*) medeniyetleri arasında olacaktır. Fakat örtük olarak söylenen bir şey de şuydu: Batıya karşı en sert tepkileri götse-

ren ve Batının modernist gelenekleriyle en az uyuşan medeniyet İslamdır. Dolayısıyla çatışmanın en muhtemel ve yakın olanı da Batı ile İslam dünyası arasında olmalıdır. Huntington kendisi karşı çıksa da, 11 Eylül olayları ve ardından yaşanan Afganistan ve Irak savaşları büyük ölçüde bu tezi güçlendiren gelişmeler olarak yorumlandı.

Kendisi benim yaptığım yalnızca somut gelişmeleri inceleyip, olayları siyaset bilimi mantığıyla yorumlamaktır dese de, Huntington'un bir akademisyen olarak yazdıkları, çoğu zaman ABD dış politikasına yön verecek önerilerle doluydu. Soğuk savaşın zirve yıllarında kaleme aldığı *Political Order in Changing Societies (Değişmekte Olan Ülkelerde Siyasal Düzen)* adlı eseri bunun güzel örneklerinden biridir. Kitap temelde, 1945 sonrası bağımsızlığını kazanan azgelişmiş ülkelerdeki ekonomik ve siyasi gelişme dinamiklerini incelemektedir. Ulaştığı sonuç özetle şudur. Gelişmekte olan ülkelerde hızlı ekonomik gelişme, farklı kesimler için farklı sonuçlar doğurmakta ve eşitsiz bir büyümeye neden olmaktadır. Hızlı değişimin yarattığı talep patlaması nedeniyle, siyasal sistem halkın taleplerini karşılama kapasitesini yitirmekteydir. Bu da siyasal kurumlarda çürüme yaratmakta ve bu ülkeleri siyasal istikrarsızlığa itmektir. Üstadımızın önerisi şudur: ABD ve batı dünyası, gelişmekte olan ülkelerde istikrarın sağlamak için demokrasi yerine otoriter yönetimleri teşvik etmelidirler. ABD çıkarlarıyla uyumlu bir diktatörlük, demokrasiye tercih edilmelidir. 1970'lerde her sabah radyoda duymaya alıştığımız, adını bile duymadığımız Afrika ve Latin Amerika ülkelerinde (bu arada bizim ülkemizde de) gerçekleşen askeri darbelerin arkasında, Huntington'un otoriter yönetimleri meşrulaştırıcı bu tezinin etkisi küçümsenmemelidir.

Bugün de terörle mücadele adı altında ABD'de başlayan ve tüm batı dünyasına ya-

ylan güvenlik adına hak ve özgürlüklerin kısıtlandığı Hobbes'çu ve Orweell'ci devlete dönüş trendinin arkasında, acaba sürekli tehdit ve korku kaynağı üreten Huntington ya da Bernard Lewis gibi yazarların hiç mi etkisi yoktur? İşte ülkemizde de iyi tanınan Orta Doğu uzmanı Prof. Lewis'in Almanya'da yayınlanan *Die Welt*'e (28.7.2004) verdiği röportajda söyledikleri, "Bu yüzyılın sonunda Avrupa İslamileşecek". Devamında şöyle diyor Lewis "ABD'nin yanında geleceğin global oyuncularını Çin, Hindistan ve muhtemelen de toparlandığı takdirde Rusya olacak. Avrupa, Arap dünyasının batısı olan Magrib'in bir parçası olacak. Göç ve demografi bunu göstermekte. Avrupalılar geç evleniyorlar ve çocuk yapmıyor ya da az çocukları oluyor. Fakat büyük bir göç söz konusu; Almanya'da Türkler, Fransa'da Araplar, İngiltere'de de Pakistanlılar var. Bunlar erken evlenip çok çocuk yapıyor. Bugünkü eğilime bakılırsa, en geç 21'inci yüzyılın sonunda Avrupa'nın nüfusunda Müslümanlar çoğunlukta olacak." Bunu okuyan bir Avrupalının, kendi ülkesindeki Müslüman yabancılara düşman kesilmesi ve onları tehdit olarak görmesi; ya da ırkçı ve Neo-Faşist partilere destek vermesi doğal değil mi?

Benzer içerikli provakatif bir makale ise Huntington tarafından ABD'de yaşayan Latin kökenli göçmenler için yazıldı. Ünlü *Foreign Policy* dergisinin son sayısında (Nisan 2004) yayınlayan makalenin başlığı dahi ilginç: *Hispanic Challenge* yani "Hispanik Sorunu." Hispanikler Meksika ve diğer Güney Amerika ülkelerinden ABD'ye göç edenlere verilen addır. Huntington söz konusu makalesinde çekinmeden, ABD'nin son yıllarda çoğunluğunu Meksika kökenlilerin oluşturduğu Hispanik göçmenlerin nüfusunun aşırı derecede arttığını ve 2003 yılı itibariyle Zencileri dahi geçtiklerinin altını çiziyor. Her yıl ABD'ye göç edenlerin yüzde 25'ini ve

ABD'deki yaklaşık 8 milyonluk kaçak göçmenin de yüzde 70'ini Meksikalılar oluşturuyor. Yazar, artan Meksikalı göçmenler ve onlardaki yüksek doğum oranları nedeniyle ve 2050 yılında ABD yaşayan her dört kişiden birinin Hispanik olacağını iddia ediyor. Peki zaten bir göçmenler ülkesi olan ve *melting pot* olmakla övünen ABD için Hispanikler neden tehdit oluşturuyor?

Huntington Hispanikleri yalnızca nüfus artışı dolayısıyla değil, onları Amerikan değerlerini benimseyip, Amerikan kültürüne asimile olmadıkları gerekçesiyle tehdit olarak görüyor. Amerikan kültürünün 17. ve 18. yüzyılda bu ülkeye yerleşen, beyaz Anglo-Sakson Protestanların (WASP) değerlerine dayandığını ve Amerikan ulusal kimliğinin de bu WASP kültürüyle tanımlandığını söylüyor. Oysa Meksikalılar kendi ülkelerine ve ailelerine olan fiziki yakınlık; ABD'deki belli eyaletlerdeki nüfus konsantrasyonu ve tarihi bazı nedenlerle kendi kültür, gelenek ve dillerine bağlı kalıyorlar. İkinci ve üçüncü nesil Hispanik göçmenlerde bile ana dile bağlılık sürüyor ve İngilizceyi öğrenme eğilimi sınırlı kalıyor. Örneğin Miami'de İspanyolca yayın yapan TV sayısı, İngilizce yayın istasyonlarından daha çok. Bu nedenle Hispanikler İngilizceyi öğrenmeye ve kullanmaya gerek duymuyorlar.

Huntington'a göre, yakın gelecekte ABD ulusal kimliğine ve belki de iç güvenliğine yönelik en yakın tehdit Meksika'dan süregelen Hispanik akını oluşturuyor. Bunun için de sorulması gereken en temel soru, Amerika'nın tek bir milli dilin konuşulduğu ve özünü Anglo-Sakson kültürünün oluşturduğu ulusal kimliğini koruyup koruyamayacağıdır. Bu sorunun ihmal edilmesinin ise Amerikanın iki dilli (İspanyolca ve İngilizce) ve iki kültürlü (WASP ve Hispanik) bir ülkeye dönüşmesine razı olmak demektir. Yazar açıkça bu durumun uzun vadede Ameri-

ka'nın güney eyaletlerinde ayrılıkçı bir siyasi hareketi de tetikleyeceğini belirtiyor ve bir nevi Amerika'nın *Balkanlaşması* tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu ima ediyor.

Yazıyı eleştiren bir yazar, Huntington'un bu yazısını en çok ırkçıların seveceğini söylüyor. Bunda hiç şüphe yok. Bilimsel etik, daha objektif olmayı ve mümkün olduğunca analitik bir dil kullanmayı gerektirmez mi? Örneğin yazının başlığı pekala "Amerika'da Göçmen Trendleri" olamaz mıydı? Olabilirdi elbette ama, amaç bilimsel nosyonunu siyasal iktidarın hizmetine sunmak ve dikkat çekerek kendisinin ve yaptığı bilimin önemini vurgulamak olunca işler değişiyor. Her gün terör tehdidi pompalaması nedeniyle parano-yak olmuş Amerikan halkına, toplumun uzlaşma noktalarını göstermek siyaseten prim yapmaz; ama tehlike ve alarm zillerini çalar-sanız herkes dönüp size bakacaktır. Belki Huntington yeni bir kitapla karşımıza çıkacak ve eseri baskı üzerine baskı yapacak; kendisi de iyi paralar kazanacaktır. Peki ya Hispanikler üzerine yoğunlaşacak polis baskıları, yaşanacak insanlık trajedileri ne olacak? Sonuç, Hispanikler de kara listeye eklenecek ve özgürlükleri yavaş yavaş kısıtlanacak: Tıpkı bir zamanlar McCharty dönemindeki cadı avı ya da son zamanlarda fişlenen Arap asıllı Amerikan vatandaşları gibi.

İşte size 30 Temmuz 2004 tarihli *New York Times*'tan bir haber. "Amerikan Nüfus Bürosu artan terör tehdidi karşısında 1000 ve daha fazla Arap nüfusun yaşadığı yerleşim birimlerini, posta kodlarına göre listeleyerek İç Güvenlik bakanlığına bildirdi." Söz konusu liste, Schnider listesi gibi; ya da ikinci dünya savaşı sırasında, Pearl Harbor baskını sonrasında Amerika'da yaşayan Japonların tek tek toplanıp Arizona çöllerinde kurulan dikenli tellerle çevrili toplama kamplarına

yerleştirilmesi gibi bir şey bu. Söz konusu listeye Mısır, Irak, Ürdün, Lübnan, Fas, Filistin, Suriye ve diğer Arap ülkelerinden gelen göçmenler alınmış. Aynı gazetenin 2 Ağustos tarihli bir başka haberinde ise CIA'nın, güvenlik birimlerini New York'taki büyük ticari binaların birine yönelik büyük bir saldırı düzenleyeceğine ilişkin çok ciddi bir istihbarat aldığını ve bu şehirde kırmızı alarma geçildiği aktarılıyor. Haber böyle başlıyor ama Hispanik tehlikeye işaret için de şu detay veriliyor: İstihbarata göre El-kaide, daha önce Müslüman olmuş Hispanik Amerikalıları eğitmiş ve Meksika üzerinden eylem için ABD'ye sokmuştu. Huntington'un sosyal bilimlere dayandırarak yazdığı yazı, kimin elinde nasıl kullanılacağını ve gelecekte ABD-Meksika ilişkilerinin nasıl şekilleneceğini zaman gösterecek.

Sonuç Yerine

Her şey kaba bir tesadüf olamaz ve değildir de. Bilim siyasilere toplum üzerinde iktidarını güçlendirici silahlar üretmeye devam ederse; siyasiler bunları kullanmaktan çekinmeyecektir. Dünyaya yalnızca "dost ve düşman" penceresinden bakanlar; insanın özünde barışçı ve dayanışmacı değil, Hobbes'çu mantıkla çatışmacı olduğuna inananlar; sonunda mutlaka dünyada ya da kendi ülkelerinde çatışma noktalarını bulacaklardır. İster komplo, ister kehanet isterse bilimsel tahminler şeklinde olsun ortaya atılan her bir fikir zamanla kendi taliplisini yaratır ve yaratmaktadır. Kalemin mürekkebi iktidar ilişkilerini belirlemede kılıçtan daha keskinse eğer; o mürekkebi kullananların yazarken daha sorumlu olmaları gerekir kanaatindeyiz. Aksi takdirde demokrasi çağı yeni bir barbarlıklar ve faşizm çağına da dönebilir.